

Alem O'na Muhtaç

BİR EĞİTİMCİ OLARAK HZ. MUHAMMED

Hz. Peygamber'in hayatını anlatmak, O'nun ümmeti için yaptığı fedakarlıkları anlatmak, O'nun hayatından kesitleri anlatmak bir panel süresince sadece kesitlerle mümkündür. Teşkilatımız ATİB, son yıllarda bir gelenek haline getirdiği bu panelleri düzenlenmektedir. Bu panellerin gayesinin biri de alışagelmış kronolojik bir anlatımdan uzaklaşıp, O'nun hayatını belli önemli konular çerçevesinde anlatmaktır. Ancak o zaman gerçek anlamda O'nun hayatını örnek alabiliriz. Peki insanlar kimleri örnek alır? Bu sorunun en basit, fakat en önemli cevabı sevdiğimizdir. Peki insan kimi sever? Tanıdığı insanları sever. Siz tanımadığınız, sadece ismini ve hayatından bazı örnekler bildiğiniz bir insanı nasıl sevebilirsiniz? Bu yüzden O'nu sevmemiz, yani O'nu tanımamız ve bunu yapabilmek için de O'nun hakkında bilgi edinmemiz gerekir. Peygamber efendimiz ümmiydi, fakat her zaman cahillikten Allah'a sığınır ve bu hususta kendisine Hz.Musa'nın duası öğretilmiştir: 'Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım!'(Bakara 67).

Bu sebepten dolayı peygamber efendimizin hayatından bir örnek vererek ATİB'e teşekkür etmek istiyorum:

Birgün peygamber efendimizin mescidine bir başka kavimden elçi gelir. Gördüğü manzara karşısında şaşkınlığa uğrar. Yerdeki masalarda ilim yapanlar oturmuş ve ayakta bir insan onlara su dağıtıyor. Elçi, ayaktaki kişi Muhammed olsa, uğrunda canlar feda edilen insan olsa, ayakta insanlara su dağıtmazdı, fakat aşağıdakilerden hiçbiri de ona benzemiyor. Ve elçi oradakilere sorar: "Bu kavmin efendisi kimdir?" Peygamber efendimiz cevap verir: "Kavmin efendisi kavmine hizmet edendir." Kavmine hizmet etmeyi kendisine şiar edinmiş olan teşkilatımız ATİB'in tüm çalışanlarından Allah razı olsun.

"Bir eğitimci olarak Hz. Muhammed" konusu çok teferruatlı ve bunun yanı sıra önemine binaen üzerinde uzun uzun sohbetler yapılabilecek, seminerler

Alem O'na Muhtaç

yapılabilecek bir konudur. Çünkü Hz. Muhammed'in şahsiyetini öğrenmenin yolu, eğitimci kişiliğini tam olarak bilmekten geçer. Bu yön kendisinin kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Sözlerinin ve verdiği hükümlerin kabul edilmesi, davranışlarının esas alınması ve bunların gönüllerde tesir bırakmasındaki hikmet de burada yatmaktadır.

Konuya başlamadan önce, "eğitim" kavramından ne anladığımızı ve eğitimde ölçümüzün ne olması gerektiğine kısaca değineceğim.

Eğitim, "insanların toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye" demektir. Ayrıca eğitim, şahsın davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla istenilen yönde kasıtlı olarak değişiklik meydana getirme süreci veya yetişmiş neslin yetişmekte olan nesil üzerindeki etkisi, belli davranışları onlarda ruhî meleke haline getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bunlar gibi, eğitimi tanımlamaya dönük ifadelere bakıldığında en temelde tanımların ikiye ayrıldığı görülmektedir. Fertlerin şahsi yönüne ağırlık veren tanımlar ve fertlerin toplumsal yönüne ağırlık veren tanımlar. İslam eğitim tarihine bakıldığında şahsın ferdî ve sosyal yönünün her ikisine de yer veren faaliyetlerin yürütüldüğü göze çarpmaktadır.

Öncelikle İslam eğitim anlayışının iki temel ilkeye dayanmaktadır. Bunlar:

1. Öğrenme ve bilgileri nakletme bir meslek, daha doğrusu dinî bir vazifedir.
2. Bu işle meşgul olan kişi sadece Allah (c.c.)'ın rızasını kazanmayı hedef olarak kabul eder.

İslam eğitiminin temeli ise, Kur'an'ın sadece bir din kitabı olarak değil, aynı zamanda bir hukuk, iktisat, ahlak kitabı ve her türlü dünyevi meselelere cevap veren bir kitap olarak görülmesidir. Bir başka ifadeyle "İslam eğitimini bir Kur'an eğitimi" olarak tanımlamak gerekir.

Eğitimin bir iletişim süreci olduğu düşünülürse, İslam Eğitim Tarihini Allah (c.c.) ilk peygamber ve ilk insan Hz. Adem ile Şeytan aleyhiline arasında geçen terbiyevî olaya dayandırmak gerekir. Malumunuz olduğu üzere Allah Teala'nın

Alem O'na Muhtaç

uluhiyyet sıfatlarından biri de 'RAB'dır. RAB, "terbiye etmek, büyütmek, yetiştirmek" anlamlarına gelir. Bu kelimenin anlamında aynı zamanda bir yetiştiricide, bir eğitimcide bulunması gereken "merhamet, şefkat, yakın ilgi ve doğru yola iletme" anlamları da gizlidir. Son din olan İslam'ın eğitim tarihinin başlangıç noktası ise Allah (c.c.) ile Peygamberimiz (s.a.v.) arasında Cebrail (A.S.) vasıtasıyla gerçekleşen terbiyevî olaydır. Peygamber (A.S)'de Allah (c.c.)'ın bu eğitici rolünü yakından bildiğinden "Rabbim beni ne güzel terbiye edip yetiştirdi." demiştir. Bir başka ifadeyle İslam Eğitim Tarihini genelde Hz. Peygamber'in doğumuna, özelde ise "Oku" emrinin geldiği ana dayandırmak mümkündür.

Dolayısıyla ilk eğitici, öğretmen Allah Tealadır. İlk yarattığı insana bütün varlıkların ismini O öğretmiştir. İnsanlığın en büyük muallimi de iki cihan serveri Hz. Muhammed Mustafa (sav)dir. İslam'da eğitim ve öğretim alanında ilk hareketi başlatan "ümmî" olduğu da genellikle kabul edilen Peygamberin kendisidir. O, yeni dinin yayıcısı olarak ortaya çıkmış etkili bir öğretmen, ilim ve bilginin şiddetli bir savunucusudur. O, Allah tarafından eğitilmiştir. Karakteri Kur'an'dır.

Toplumunu ıslah etmek için bir eğitim sisteminin geliştirilmesi ihtiyaç bilinmektedir. Bunun için Hz. Peygamberden "Allah beni bir muallim olarak gönderdi" şeklinde bir hadis rivayet edilmektedir. Kur'an'da da bu konuya temasla Peygamberin vazifesinin öğreticilik olduğu belirtilmektedir: "Ey Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden, kendilerine senin ayetlerini okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir elçi gönder." (Bakara/129)

Bu ayeti kerimeden ve hadisi şeriften de anlaşıldığı üzere Peygamber efendimizin temel görevinin dini ve dünyevi tüm meselelerde insanları eğitmek olduğu söylenebilir. Hz. Peygamberin eğitimi, insanlara her türlü faydalı bilgilerin kazandırılması ve kazanılan bilgilerin şahısların hayatına yansiyarak faydalı hale gelmesi esasına dayanıyordu. O, bir taraftan Cenab-ı Hakk'ın emrine uyarak; "Rabbim, benim ilmimi artır!" (Taha, 20/114) diye bilgisinin artırılması için Allah'a yalvarır ve bu uğurda çaba sarfederken, diğer taraftan; "Allahım, bana öğrettiğinle

Alem O'na Muhtaç

faydalanmayı nasîb et!" (Ibn Mace, Mukaddime 23) diye yakarıyor; "Faydasız ilimden Allah'a sığınırım" (Müslim, Zıkr 73) diyerek de bilgidен maksadın faydalanmak ve faydalı olmak olduğunu belirtiyordu.

Hz. Peygamber'in rahmet olma özelliğini topluma kazandırma çalışmasına bir eğitim yöntemi olarak bakıldığında, onun, en çok örnek olma ve yaparak-yaşayarak eğitime yöntemleri uyguladığını görebiliriz. Aslında kaynakların bildirdiğine göre Hz. Muhammed'in hayatının tamamı mükemmel bir örnektir. Onun bu durumu İslâm prensiplerini anlatmak için de bir öğretim metodudur. Böyle bir yaşama tarzının tek bir hedefi olmasından çok, bir çok hedefinin varlığından söz etmek daha doğrudur. Bunların birisi de insanları eğitmektir. Çünkü insanlar kişinin söz ile söylediğini, kendi hayatında uygulamasından da çok etkilenmekte ve onun bu durumunu model olarak kabul etmekte zorlanmamaktadır. Bizim de eğitimde ölçümüz bu olmalıdır.

Bu ölçüler içerisinde Peygamber Efendimiz ashabını Medine'ye hicretten önce Mekke döneminde Daru'l Er-kam'da, Hicretten sonra da Mescidü'n-Nebîde ve Suffa'da yoğun bir şekilde eğitim ve öğretime tabi tutmuştu. Tabiatıyla eğitim, bütün bir hayatı ilgilendirdiğinden; Hz. Peygamber evlerde, çarşıda, pazarda, yolda, bir sefer sırasında, harp halinde iken, gerekli olan her yerde, her fırsat ve vesile ile eğitim görevini yerine getiriyordu. Eğittiği kişilerin şahsî ihtiyaçları, ferdî farklılıkları, kabiliyet ve kapasiteleri Hz. Peygamber tarafından göz önünde tutuluyordu. Peygamber Efendimiz, kendisi haricinde eğitim ve öğretim için görevliler de tayin etmişti. Okuma-yazma, basit matematik, Kur'an tilaveti, temel dinî bilgiler, hayatta uygulanacak pratik malumat bu şekilde öğretmenler tarafından veriliyordu. O sıralarda Arap Yarımadası'nda okuma-yazma seviyesi son derece düşük olduğundan, yeterli müslüman öğretmenin bulunmadığı ilk yıllarda Hz. Peygamber, gayr-i müslim öğretmenlerden istifade etmekte bir beis görmemişti. Mesela Bedir gazasında müşriklerden elde edilen esirler arasında okuma-yazma bilenlerin, hürriyetlerine kavuşabilmeleri için, on müslümana okuma-yazma öğretmeleri şart

Alem O'na Muhtaç

koşulmuştu. İlk yıllarda müslüman çocukları okuma-yazma öğrenmek üzere Medine Yahudilerine ait okullara gönderilmişti.

Peygamber Efendimiz kadınların eğitim ve öğretimi ile de meşgul oluyordu. Haftanın sadece kadınlara ayırdığı bir gününde onlara konuşmalar yapıp ders veriyor, sorularını cevaplandırarak problemleri ile ilgileniyordu. Ayrıca Hz. Aişe başta olmak üzere Rasulullah'ın zevceleri ve Ashabın alim hanımları öğretim faaliyetlerinde Hz. Peygamber'e yardımcı oluyorlardı. Bu bakımdan Peygamber Efendimiz henüz o sırada okuma-yazma bilmeyen zevcesi Hz. Hafsa'ya okuma-yazma öğretmek üzere bir görevli tayin etmişti.

Biraz evvel ifade ettiğim Bakara suresi 129. ayet (“Ey Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden, kendilerine senin ayetlerini okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir elçi gönder.”) ışığında Allah Rasûlü, Peygamberliğinin her anını toplumunu aydınlatmaya ve Hakk'ı onlara öğretme mücadelesine ayırmıştır. Sahih-i Buhari'de Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Medine Camii'nde oturduğu ve yakın arkadaşlarına, söylediklerini üç kez tekrar ederek ezberletinceye kadar öğretmeye çalıştığı rivayet edilmektedir.

Bilindiği gibi, hicretten önceki devir müslümanların eziyet ve işkenceye tabii tutulduğu bir devredir. Bununla beraber bu devrede bile Hz. Peygamber, eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam ediyor, bu konuda müslümanları teşvik ediyor ve bu faaliyetlerde bulunanları takdir ediyordu.

Rasulullah (s.a.v.) Medine'ye hicret buyurdıkları zaman ilk işleri namaz kılınması ve dini tedrisatın yapılabilmesi için bir mescid inşaa edilmesi olmuştur.

Hz. Peygamber bir yandan bilenlerin bildiklerini saklamayıp hemen yaymasını emrederken, bir yandan da ihtiyaç duyulan bölgelere öğretmen gönderme yetkisini kullanıyordu. Allah'ın ve Rasülü'nün teşvikleriyle İslam Dünyası'nda ilim ve ilim adamları büyük rağbet görmüşlerdi. Zira, alimlerin, peygamberlerin varisleri oldukları anlayışı, bütün müslümanlarda bulunan ortak bir anlayış halini almıştır.

Alem O'na Muhtaç

Görüldüğü üzere Allah Rasulü, Peygamberliğinin her anını, Allah'ın hükümlerini insanlara öğretmek maksadıyla değerlendirmiş; hem kendi öğretmiş, hem de bilenlerin öğretmesini emretmiş ve buna binaen de “Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğrendir” sözüyle de ilmi öğrenmeye ve öğretmeye sürekli teşvik etmiştir.

Allah Rasulü, altın nesli yetiştirirken öncelikle zulüm, ana-babaya isyan, rüşvet, kibir, tecessüs (ayıp arama), tefrika ile mücadele edip ümmet içerisinde doğruluğu, eminliği, ihlası, cömertliği, hatırsızlığı, komşu haklarına riayet etmeyi, dost seçimini, cihadı, yumuşak huyluluğu, emri altındakilere iyi muamele etme alışkanlığını yerleştirmeye gayret etmiştir.

İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) bazen konuşarak, bazen yaşayarak, müslümanların yetiştirilmesi ve aslî şahsiyetini bulması için ne mümkünse yaptı. Müslümanlar üzerinde sözleriyle ve yaşayışıyla büyük tesir uyandırdı. Kur'an'ı müşahhaslaştıran Allah Rasulü'nün gayretleri sonunda küfrün ve zulmün karanlığında yüzen bir toplum, güzel vasıflarla donatılmış bir toplum haline geldi.

Rasulullah (s.a.v.)'in hicretinden onaltı ay sonra Kible, Kudüs'ten Kabe'ye çevrilince, Allah Rasulü'nün Medine'ye gelir gelmez yaptırmış olduğu Mescid-i Nebi'nin arkasında kible duvarı boş kalmış; böylelikle hem Medine'ye gelen misafirler hem de fakir muhacirlerin barınma ihtiyacının karşılanması fırsatı doğmuştur. Rasulullah (s.a.v.)'in emriyle, Mescid-i Nebi'nin arkasındaki kible duvarının üzerine gölgelik yapılmış ve böylelikle İslam Tarihinde önemli bir yere sahip olan Suffa (gölgelik) oluşturulmuştur.

Suffa ehli yalnız ilimle uğraşıp, mescide kapanır, ibadetle meşgul olurlardı. Mescidde yalnız kaldıklarında namaz kılar, Kur'an okur, ayetleri öğrenir ve zikir yaparlardı. Bazıları da yazı öğrenirlerdi. Fakat onların ilim ve ibadete çekilmiş olmaları, toplumdaki olaylara ve cihada ortak olmalarına engel değildi. Suffa, İslam'ın ilk üniversitesi olmuştur. Bizzat Hz. Peygamber buralarda ders vermiştir.

Alem O'na Muhtaç

Buradan da anlaşılıyor ki, daha peygamber devrinde ibadet yerleri birer eğitim ve öğretim merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Aslında bir ibadet yeri olan mescitler dini bilgilere mahsus bir öğretimin verilmesi için uygun yerlerdir. Dolayısıyla bizler de Hz. Peygamberi örnek olarak aldığımızı göre, camilerimizi sadece birer ibadet yeri olmaktan çıkarıp birer eğitim merkezi olmalarını sağlamalıyız.

Hz. Muhammed'in eğitiminde bizzat göstererek ve uygulayarak öğretme belirgin şekilde görülen bir özelliktir. O öğüt vermektten çok, tatbikata önem vermiştir. Bizi bu hükme götürecekt çok önemli bir anekdottan söz edilmektedir. Hz. Muhammed, bir gün cemaate namaz kıldırmak isterken minbere çıkar ve cemaat de ona uyup namaz kılar. Bundan maksadı, cemaatten herkesin onun nasıl namaz kıldığını iyice görmelerini ve onun fiillerini iyice kavramalarını sağlamaktı. Nitekim namazı kıldırdıktan sonra cemaate dönüp bu uygulamasının sebebini şöyle açıklar:

"Ey insanlar! Minber üzerinde durup size imamlık yapmamın sebebi şu idi: Bana uymanızı iyice sağlamak ve nasıl namaz kıldığımı öğrenmenizi kolaylaştırmak istedim."

Kur'ân'ın davranış örnekleri ile eğitimi, onun genel eğitim metodlarından biridir. Çünkü Kur'ân, insanlara çeşitli davranış şekillerini zaman zaman örnek olarak vermekte, insanların onları taklit etmesini istemektedir. Böylece bilgiyi nazârî, yani teorik olmaktan çıkarmakta, daha çok pratiğe yaklaştırmaktadır. Bu yöntemle öğrenme olayının gerçekleşebileceğini Kur'ân bize, Rasûlullah (s.a.v.)'in davranışlarından İslâm'ı öğrenebileceğimizi, onun hayatının bize örnek olduğunu belirtmek suretiyle anlatır:

"Ey insanlar! Andolsun ki sizin için, Allah'a ve âhîret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Allah Rasul'ünde pek güzel bir örnek vardır."

Âyette belirtildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) bize İslâm'ı sadece teorik olarak öğretmemiş, aynı zamanda hayatın bütün safhalarında, ne şekilde tatbikata

Alem O'na Muhtaç

konacağını bizzat kendi davranışları ile göstermiştir. Böylece örnek hareketlerle Müslümanlara ders vermiştir. İşte bu örnek davranışlar, Ashâbın İslâm'ı daha kolay anlamasına ve tatbik etmesine sağlamıştır. Kur'ân bu gerçeği belirtmekte ve İslâm'ı anlamak isteyenlere Hz. Peygamberin hayatını örnek göstermektedir. Öğretme konusundaki bu yaklaşım bizim için de bir örnek teşkil etmektedir. Böylece İslâm'ı öğretme olayı tam olarak gerçekleşmiştir. Örneksiz eğitim, tam ve mükemmel olarak ortaya çıkmaz. Başarı da ancak sınırlı olarak gerçekleşir.

Hz. Peygamber, zaman zaman da illet ve hikmetini sormadan, sebeplerini araştırmadan, O'nun yaptığını yapmaya çalışanları yani şuursuzca taklit edenleri de ikaz ederdi. Bir keresinde namaz kıldırırken ayakkabılarını çıkarıp sol tarafına bırakmıştı. Bunu gören topluluk da aynı şeyi yaparak ayakkabılarını çıkardı. Namaz bitince, Hz. Peygamber "Niçin ayakkabılarınızı çıkardınız?" diye sorar. Onlar da: "Sizin çıkardığınızı gördük, onun için çıkardık." derler. O zaman Hz. Muhammed:

"Cebrâil bana onlarda pislik olduğunu haber verdi." diye bir açıklama yaparak, taklidin şuurlu yapılması gerektiğine dikkat çekmiş, şuursuzca yapılan taklitten sakındırmıştır.

Kur'ân büyük-küçük bütün insanlara bazı şeyleri öğretirken onlara davranış örnekleri sunar, konuyu tablolar halinde gözler önüne serer. Böylece onlara bu yöntemi fiilen kullanarak da tavsiye eder.

Yapılmasını tavsiye ettiği bir şeyi kendisi tatbik etmeyen bir eğitimcinin düştüğü çelişkiyi Kur'ân şöyle ifade eder:

"Ey insanlar! Yapmadığınız şeyi niçin söylersiniz!?"

Bu âyette, teori ile pratiğin arasındaki irtibatın çok kuvvetli olması gerektiği, bizzat eğitimci tarafından tatbik edilmeyen tavsiyelerin, muhatap üzerinde müspet etki bırakmayacağı ve bunun bir tutarsızlık olduğu anlatılmaktadır. Aynı mânâyı tamamlamak üzere bir başka âyette şöyle buyrulmaktadır:

"Kitabı okuyup durduğunuz halde, kendinizi unutur da başkalarını mı iyilikle emredersiniz? Düşünmez misiniz?"

Alem O'na Muhtaç

Âyette, iyilik yapılmasını isteyip de kendisi iyilik yapmayan kişilerin bu gayretlerinin faydasızlığı ve böyle bir tutumun, ahmaklığın bir çeşidi olduğu zarif bir şekilde belirtiliyor ve bu konuda insanlar, özellikle eğitimciler uyarılıyor. Böyle bir hareket şu üç noktadan yerilmiştir:

1. İyiliği emretmek suretiyle başkasını bu iyiliğin sonuçlarından faydalandırıp, kendi nefsinin bu faydadan uzak tutmak bir çelişkidir.
2. Başkasına vaaz ve nasihat verip, kendisinin, kendi nasihatini dinlememesi, kişinin söylediklerini fiilen tekzip etmesidir.
3. Verdiği nasihatın aksini yapmak, o nasihatın değerini düşürür.

Herkesin ondan uzaklaşmasına sebep olur.

Bu ayette kendisinin yapmadığı bir şeyi başkasına tavsiye etmenin tutarsızlığı vurgulanmış, fakat, yapılmayan davranışların tavsiye edilmesi dinen yasaklanmamıştır. Böyle bir yöntemi yasaklamayıp ince bir şekilde tutarsızlığını belirtmek, onun eğitim değerinin olmadığını gözler önüne sermek içindir. Sözlerimizin eğitim değeri kazanabilmesi için, en azından kendimizden o sözlerin zıddı davranışlar şahsımızda görülmemesi gerekir. Tabii en güzeli o sözlerin davranışlarımızla tamamlanmasıdır.

Konu ile ilgili âyetlerden biri de şudur:

"Doğrusu, ben kendisini Allah'a verenlerdenim diyen, yararlı iş işleyen ve Allah'a çağıran kimseden daha güzel sözlü kim vardır?"

Âyette en güzel sözün Allah'a davet olduğu, fakat bu davetin ancak bazı esaslar üzerine oturtulursa, en güzel söz olma özelliğini kazanacağı belirtiliyor. Bu esaslar da şunlardır:

Davet, kuru bir sözden ibaret kalmamalı, aynı zamanda davet edenin hali, sözüne uygun olmalıdır. Yani, önce kendisini düzeltmelidir. Âyet aynı zamanda, kalben yapılması istenen bir işin lisânen de söylenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Hz. Muhammed, insanlara teklif ettiği hususları herkesten önce kendi nefsinde, herkesin yapabileceğinden daha fazla olarak uyguluyordu. Şüphesiz bu

Alem O'na Muhtaç

durum, davet olunanlara tesir eden önemli bir faktör olmuştur. Umman meliki el-Culendî'ye Rasûlullah'ın İslâm'a davet mektubu ulaştığı zaman, Hz. Peygamber'in hayatı hakkında bilgiler edinen hükümdarın sözleri şöyledir: "Allah bana bu ümmî peygamberle delâlet etmiştir. O peygamber hiç bir iyiliği ilk önce kendisi uygulamadan emretmiyor, hiç bir kötülüğü de kendisi terketmeden yasaklamıyor."

Veda hutbesinde öncelikle amcası Abdulmuttalib oğlu Abbas'ın alacaklı olduğu faizi kaldırarak faizi yasaklıyor, amcazadesi Rabia'nın kan davasını affederek kan davalarını ayakları altına alıyordu. İnsanları affetmeyi ashabına öğretirken Hz. Aişe'nin ifadesiyle şahsına yapılan hiçbir kötülüğü cezalandırmıyor, sığınmak için gittiği 'Tauf' den taş yağmuru altında kan revan içinde dönerken "Allah'ım , bu kavimi doğru yola ilet. Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar." diye dua ediyordu.

Kötü kokan gömleğini elindeki asa ile karnına dürterek çıkarmasını istediği Sevâd'ın bu dürtmeye kısas istemesini derhal karnını açarak ashabına küçücük meselelerde bile örnek oluyor, hak sahibine hakkını teslim ediyordu. Vefatına yakın insanları toplayarak, "İşte sırtım! Sırtına vurduğum kısas yapsın. Malını aldığım işte malım, içinden hakkını alsın, hakaret etmiş isem işte şerefim intikamını alsın. Kimse benden bir itiraz gelecek diye de çekinmesin." diyerek kul hakkına olan saygıyı öncelikle kendi yaşantısında gösteriyordu.

Söz ile davranış arasındaki uygunluk muhatabın kafasında güvenilirlik vasfını ortaya çıkarır. Mekkeliler, Hz. Peygamber Efendimizin nübüvvet öncesi ve sonrası hâlini ve yaşayışını gayet güzel biliyorlardı. Bundan dolayı, peygamberliğinde temel fikrine karşı koyarak tevâdi kabul etmemek, yayılmasını engellemek için her türlü yola başvurdukları halde, şahsî yaşayışı hakkında en küçük bir ithamda dahi bulunamıyor, onun "el-Emîn"liğini kabul etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Çünkü o, sözüne ve işine güvenilir bir kişi idi.

İnsanlar örnek görmek isterler. Pedagojide, örnek almanın büyük değeri vardır. Her taklit olayı, hareket ve davranışlar, âdet ve alışkanlıklar şeklinde yaşayışa intikal eder. Bu kuraldan her eğitim faaliyetinde istifade edilir. Meselâ çocuğuna

Alem O'na Muhtaç

eğitim vermek isteyen bir aile, ona "taklit edilecek iyi örnekler" göstermek zorundadır. İslâm'ın emrettiği esasları ciddî ve samimî olarak aile büyükleri yaparsa, çocuklar önce bunları şuursuz olarak taklit edeceklerdir. Bu taklit giderek kuvvetli bir alışkanlık haline gelecektir. Çocuklukta kazanılan iyi alışkanlıklar, bütün hayat süresince devam eder. Öğretmen okulda, eğitimci muhatapları karşısında hal ve tavırları, fikirleri ve sözleriyle daima örnek olmalıdır. Bunlar yapılmadıkça eğitim ve öğretim için ne kadar gayret sarfedilirse edilsin, tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Genel kaide olarak diyebiliriz ki, tebliğ beşikten mezara kadar devam eden bir alıştırma ve iyi örnek olma işidir.

Yaşayışıyla güzel örnek olma kaidelerinin etkisini gayet iyi bilen Peygamber Efendimiz, bizzat kendisi hayatıyla örnek teşkil ettiği gibi, İslâm'a davet ettiği insanların İslâmî yaşayışı görerek fikir ve kanaatlerini ona göre tayin ve tespit etmelerine imkân ve vesileler hazırlıyordu. Bedir Gazvesi'nde ele geçirilen esirlerin topluca bir yerde mahpus tutulmaları yerine birer birer Ashâb-ı Kırâm'a dağıtılarak misafir edilmeleri başka bir takım fayda mülâhazaları yanında büyük ölçüde, esirler Sahâbe'nin İslâm'ı yaşayışına vâkıf olsunlar diye olsa gerektir. İslâm düşmanı Benû Hanîfe reisi Sümâme'nin Müslüman olmasına Hz. Peygamber'in güzel muâmelesi, karşılıksız affı yanında mescitte bir direğe bağlı kaldığı müddet zarfında İslâmî tatbikatı görerek hakikati idrak etmesi de müessir olmuştur diyebiliriz. Taif Heyeti geldiği zaman, onları müslümanların Kur'ân okumalarını, ibadetlerini ve yaşayışlarını görsünler diye mescidin hemen yanında misafir ettiğini biliyoruz. Bütün bunlar, hep onların görerek eğitilmelerini sağlamak içindir. Acaba bizler bugün, fiiliyatımızla, ailemizle, evimizin haliyle ve tabii ki en önemlisi mescitlerimizle gayri müslimlere örnek olabiliyor muyuz?

Daha ilk çağlarda Aristo, daha sonra İbn-i Sînâ öğretimde örneklerin önemine dikkat çekmiş, eski Romalılar da "Sözün yolu uzun, fakat örneklerin kısa ve etkilidir." demek suretiyle örnek vermenin eğitimdeki vazgeçilmez yerini belirtmeye çalışmışlardır.

Alem O'na Muhtaç

Sonuç olarak, eğitimcinin muhatabı üzerinde müspet bir tesir icra edebilmesi için, kendisinin samimi olması ve sözlerini tatbik etmesi, düşündüklerini de söz ile ifade edebilmesi gerekmektedir, diyebiliriz. Çocuđun da verilen bu eğitimi alabilmesi için, muhatabına inanması ve hem zihinsel, hem de bedensel olarak bu hareketleri taklit edebilecek bir gelişim çizgisine ulaşmış olması gerekir. Günümüz eğitim bilimcilerinin vardıkları nokta, Allah Resulünün 14 asır önce söyleyip hayata geçirdiği eğitim metotlarıdır. Bu, müslümanlar için muhakkak ki, her konuda olduğu gibi, peygamber efendimizi örnek almaları demektir.

“Alimlerin aldatamadığını, sahtekarlar aldatırlar.”

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum. Allah razı olsun.

Halime Banaz-Aksoy

Bizim amacımız, peygamberimizi hayatımızın her anında hatırlamak, O'nu örnek almaktır. Peki çocuklarımıza O'nu nasıl anlatabilir, sevdirebiliriz? Bunun en önemli

Alem O'na Muhtaç

Hanne Meryem'in Efendimiz'e (sas) mektubu:

Sevgili İyilik Elçisi (sas)

Sana bir mektup yazıyorum. Bu mektubumu postaya vermeyeceğim. Buna gerek olmadığını düşünüyorum. Bildiğim kadarıyla posta arabaları henüz cennete gidemiyor. Bunun ne önemi var. Sana karşı o kadar içten bir sevgim var ki; bu sevgimin mektubumu ulaştıracağına inanıyorum.

Biliyorum kalbim önce bir sayfa gibi açılacak. Sonra kelimeler sıraya girecek. Cümleler yola düşecek. Sonra bir kuşun kanatları gibi göklerin ötesinde diye bildiğim o bilinmeyen metropole uçmaya başlayacak. Bunu hissediyorum.

Seni nasıl tanıdım biliyor musun? Sadece insanlık adına yaşam süren biri olarak tanıdım. Bir kahraman. İyiliğin öğretmeni. İyiliği öğretebilmek için göklerden ders alan. Aldığı dersi kendi yaşamında sergileyerek tek tek öğreten biri olarak tanıdım.

Keşke sen de beni tanısan. Belki bu mektubu sana bu yüzden yazıyorum. Beni tanıman için. Ben sadece ben değilim. Benim gibi seni seven bir sürü Meryem var. Ya da bir sürü Ahmet. Ama ey iyilik elçisi! Seni tanımayan Meryem'ler de var. Ve Ahmet'ler... İşte buna üzülüyorum. Günümüzde kötülüğün elçileri rahatlıkla tanınabiliyorken, Sen... Neredeyse unutuluyorsun. Tanınmış olsan, adın bilinse bile bu gerçek bir tanışıklık olmuyor. Yani öğretilerin, öğütlerin bilinmiyor. Anlaşılmıyor. İşte buna üzülüyorum.

Seni nasıl hayal ediyorum biliyor musun? Bütün insanlar senin öğrencilerin. Masmavi gökyüzü senin öğütlerini yazdığın koca bir sayfa. Allah senin öğretmenin. Bizlerse senin öğrencilerin. Ve sen öğrettiklerinden yaşarken hiç ücret almayan tek öğretmensin. Gerçek bir öğretmen!

Çok acılar çektin, biliyorum. Şimdi gülümsüyorsun onu da biliyorum. Ben de senin gibi olmak istiyorum. İyiliği öğretmenin zor olduğunu da biliyorum. Belki ben de acı çekeceğim. Dedem diyor ki; "Doğru söyleyen dokuz köyden kovulur." Dokuz köyden de kovulsam bunu istiyorum. Kim bilir, belki onuncu köy senin gittiğin yerdir. Ve cennetten kovulmaktansa, buradan kovulmak daha akıllıca değil mi?!

Sana önemli bir haberim var! Annem bize senin sözlerini öğretiyor. Sonra da öğrendiğimizi güzel öğütlerini nasıl yaşayabileceğimizi konuşuyoruz. Senin sözlerin ne kadar seçkin sözlermiş. Seni tanıdıkça daha çok, daha çok seviyorum. Annem senin öğütlerini öğrenirken aramızda olduğunu söylüyor. Sahi öyle misin?

Biliyorum; sen öğütlerinle aramızdasın. Ölmüş olsan bile, ölümsüz sözlerin var! Hele getirdiğin o Kitap! Onu anlamayı o kadar çok istiyorum ki... Şimdilik sadece küçük sûrelerin anlamlarını okudum. Merak içindeyim. Sanırım hayatım senin öğrenciliğinle geçecek.

Sen benim gerçek öğretmenimsin! Ellerinden öpüyorum.

ALEM Dergisi
Sayı: 174
Bölüm: Hayatı
Yazar: ŞEMSİNUR ÖZDEMİR

Alem O'na Muhtaç

Fahr-i âlem'i* (sas) sevmek ne kazandırır?

(*) *Âlemin övünç kaynağı*

Peygamber Efendimiz'e (sas) duyulan sevgi, canlı veya cansız bütün varlıkları etkileyen bir güce sahiptir. O'nu sevmek bize pekçok şey kazandırır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Peygamber sevgisinin kazandırdığı en önemli husus; sevilenle kurulan bağ ve nispettir. Sevgi, varlıklar arasındaki en sırlı bağıdır. Her varlığı Allah'ın en sevgilisine bağlayan sırlı bağ sevgidir. Canlı cansız bütün nesnelere, sevgi bağı ile Kâinatın Efendisi'ne alaka duymuşlardır. Şuursuz varlıklar hatta cansız nesnelere bile Allah Resûlü'ne sevgi ile bağlanmışlardır. Eline aldığı taşların Allah'ın adını anarak zikretmesi, çağırdığı ağaçların davetine icabet etmesi, bulutların O'nun üzerinde gölge yapması, onların Efendimiz'e olan bağlılıklarını ve alakalarını gösteriyorlardı. Minber yapılmadan önce Efendimiz'in kendisine dayanarak hutbe okuduğu kuru bir hurma kütüğünün, minber yapılırca Allah Resûlü minbere çıkararak hutbe okumaya başlamaları üzerine, devenin ağlaması gibi inlediğinin duyulması da bu konudaki en meşhur olaylardandır. Cansız varlıklar da yanlarında Allah'ın adının anılmasını istemişler ve Peygamber'le beraber olmayı arzu etmişlerdir.

2- Sevgi, karşılıksız kalmaz. Niyetlerimiz nasıl karşılıksız bırakılmıyorsa, sevgi de seven gönüllere, sevginin derecesine göre büyük lütuflar/feyizler kazandırır. Sevgi, en kısa yoldan kişiyi Hakk'a ulaştırır. Hakk'ın Sevgilisini sevmek ve O'na bağlanıp kendini O'na nispet ederek yola çıkan yolcular en kısa ve tehlikesiz yoldan Allah Teâlâ'nın rızasına kavuşurlar. Efendimiz'in elinden tuttuğu hiç kimse yolda kalmamıştır.

3- Seven bağışlanır. Peygamber sevgisi, Cenab-ı Hakk'ın af ve mağfiretini kazandıran en önemli vesilelerden birisidir. Nitekim âyet-i kerimede "Ey Resûlüm, de ki: "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah gafurdur, rahimdir" buyrulur, bağışlanma Peygamber sevgisine bağlanmıştır. (Âl-i İmrân sûresi, 3/31) Peygamber sevgisi bulunan bir kalbi cehennem ateşi yakmaz. Peygamber sevgisi Rabbanî bir sevgidir. Cenab-ı Hakk'ın emridir. Peygamber'i sevmek Allah'ı sevmek demektir. Peygamber'in sevgisi kişiyi Allah sevgisine ulaştırır. Peygamber'i, yalnızca beşerî özellikleri itibarıyla değil "Allah'ın Peygamberi" olarak sevmek, insanların cehenneme girmelerine mani olur. Zira sevgi karşılıksız kalmaz.

4- Sevgi, sevilene yakınlık kazandırır, küçük kusurları örter. Hazreti Peygamber, kendisini candan seven bazı sahabilerin yaptıkları küçük kusurların kendisine şikayet edilmesi üzerine, şikayet edenlere, "O, Allah'ı ve O'nun Resûlü'nü seven birisidir." diyerek, samimi, candan seven bir müminin küçük kusurlarına bakıp onu tenkit etmenin yersiz olduğuna işaret etmiştir. Nitekim 'Abdullah b. Huzâfe (ra) şakacıdır ve boş şeylerle uğraşıyor.' diye kendisine şikayet edilince Peygamber Efendimiz, onu savunmuş ve onun Allah'ı ve Allah Resûlü'nü sevdiğini söylemiştir. Böylece Efendimiz, sevginin kusurları örten bir özelliği olduğuna dikkat çekmiştir. Hatta sevenlerin sevdiklerinin yanında özel bir makamları vardır. Onların şefaatlerinin, başkalarının da Hak katındaki kurtuluşlarına ve kurbiyetlerine vesile olması ümit edilir.

5- Seven, sevdiğinin dertlerini paylaşır. Seven, her şeyiyle sevdiğine benzemek ister. Bunun sonucunda bazen isteyerek bazen de istemeyerek sevgilisinin dertleri ile dertlenir. Allah Resûlü, kendisini çok sevdiğini söyleyen bazı sahabilere sıkıntılara hazır olmaları gerektiğini, çünkü Allah'ı ve O'nun Peygamberi'ni çok sevenlerin dünya hayatlarında büyük sıkıntılarla imtihan edileceklerini haber vermiştir. Aşık sevdiğinin derdine ortak olduğunda görünüşte sıkıntı içinde olsa da gerçekte vuslat kapılarını aralamıştır.

6- Peygamber sevgisi, farzlarını yapan, büyük günahlardan kaçınan birisi için öte alemde Resûlullah'la beraber bulunmayı netice verecektir. Zira kişi sevdiğiyse beraberdir. Sevgi, ashab-ı kiramın hayatta iken küçük kusurlarının bağışlanmasına vesile olduğu gibi büyük günah işleyen

Alem O'na Muhtaç

müminlerin ahiret kurtuluşunun da en önemli vesilesidir.

7- Peygamber Sevgisi, O'nun şefaatine nâil olmayı sağlar. Büyük günah da işleseler ümmetinin her ferdine şefaet ederek ahirette onların kurtuluşuna vesile olacağını Efendimiz (sas), “Her peygamberin dua ettiğinde kabul olunacak bir duası vardır. Şayet o dua ile dua ederse duası kabul edilir ve istediği kendisine verilir. Ben duamı ahiret gününde ümmetime şefaet etmek için sakladım.” hadisiyle ifade buyurmuşlardır. Hayatı boyunca büyük sıkıntılar çeken Efendimiz'in bu dua hakkını bu sıkıntıları esnasında kullanmayarak, ümmetinin ahiretteki halini düşünüp bu hakkı ahirete bırakmış olması, O'nun ümmetine olan muhabbetini göstermesi açısından ne kadar manidardır. İşte peygamber aşkının inananlara kazandıracığı en önemli uhrevî mükafat, O'nun bu şefaatine nâil olma saâdetidir.

8- İmanın tadını tatmayı netice veren üç husustan biri de Allah ve Rasulü'nü bunlar dışındaki her şeyden daha fazla sevmektir. Diğer iki husus, sevdiğini ancak Allah için sevmek ve iman ettikten sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi kötü görmektir. Bu üç ölçü kimde bulunursa imanın tadını tatmış demektir. Allah ve Peygamber sevgisi de bu noktada imanın tadını tatmayı sağlayan bir hususiyet arz etmektedir. (Zübeyr Tekin'in “Peygamber (sas) Sevgisi” adlı eserinden istifade edilmiştir.)

Sayı: 174

Bölüm: Hayatı

Yazar: ALİ BUDAK

Alem O'na Muhtaç

Efendimiz'in (sas) kullandığı 40 öğretme metodu

Efendimiz (sas) hayatının her karesinde anlatacağı bir hususu en uygun ve en güzel bir üslupla anlatmış ve öğretmede de aynı metodu kullanmıştır. Bütün insanlığa rehber olan Efendimiz (sas)'in hayatına bakıldığında O'nun öğretim adına kullandığı bazı metotları öğrenmek, bütün insanlar için iyi bir örnek olacaktır.

Burada Efendimiz'in kullandığı her bir metoda, onun hangi söz veya davranışının dayanak olduğunu anlatmak yerine sadece metodu söyleyip geçmek istiyoruz:

1. Efendimiz, söylediği hakikatleri bizzat yaşayarak hayatıyla göstermiştir.
2. Dinî yükümlülükleri tedricî (yavaş yavaş, basamak basamak) bir sistemle öğretmiştir.
3. Öğretmede orta yolda durmaya ve insanları bıktırmaktan uzak durmaya riayet etmiştir.
4. Öğrenenler arasındaki kişisel farklılıkları göz önünde bulundurmıştır.
5. Karşılıklı konuşma ve soru-cevap şeklini kullanmıştır.
6. Yanlış düşünceyi söküp atmak ve gerçek doğru bilgiyi net bir şekilde muhatabın kafasına yerleştirmek için akli ölçüleri kullanmıştır.
7. Muhatablarına soru yönelmiş, böylece onların zeka ve bilgi seviyelerini ölçmüştür.
8. Mukayese ve örneklendirme metodunu kullanmıştır.
9. Benzetme ve halk arasında yaygın olarak kullanılan örnekleri kullanmıştır.
10. Anlattığı hususu, elinde herhangi bir şey ile yere ve toprağa çizerek bizzat göstermiştir.
11. Sözle beraber jest ve mimiklerini kullanmış ve el ile işaretlerde bulunmuştur.
12. Önemine binaen, halin mümkün kıldığı bir nesneyi bizzat eline almış, eliyle kaldırmış ve arkasından söyleyeceği hususu söylemiştir.
13. Muhatablarından bir soru gelmeden söze önce kendileri başlamazdı.
14. Muhatabının sorusuna eksik ve fazla olmadan cevap vermiştir.
15. Muhatabının sorusuna, onun ihtiyacına binaen sorduğundan daha fazlasıyla cevap vermiştir.
16. Muhatabını, güzel bir hikmete binaen, sorduğu sorudan daha önemli bir hususa yönlendirdiği de olmuştur.
17. Soru soranın sorduğu soruyu tekrarlamasını istemiştir.
18. Muhatabın aldığı cevabı tekrar etmesini istemiştir. Böylece cevap unutulmayacaktır.
19. Bildiği bir husustan dolayı kişiyi imtihan etmiştir ki bununla doğru cevap vereceği için kişiyi sena etmek, övmek istemiştir.
20. Önünde olan bir olaya karşı susma yolunu tercih etmiştir.
21. Öğretme esnasında meydana gelebilecek imkan ve fırsatları değerlendirmiştir.
22. Latife ve şaka yoluyla öğretmeyi tercih etmiştir.
23. Öğrettiği hususu yeminle tekit etmiş perçinlemiştir.
24. Öğretilen hususun önemine binaen sözü üç kere tekrar etmiştir.

Alem O'na Muhtaç

25. Konunun önemini oturuşunu ve duruşunu değiştirerek ve sözü tekrar ederek göstermiştir.
 26. Cevabı geciktirerek muhatabın sorusunu tekrar etmesini sağlayarak onu uyarmıştır.
 27. Muhatabı intibaha sevk etmek için, onu omuzundan veya elinden tutmuştur.
 28. Muhatabı teşvik için veya onu sıkıntıya sokacak bir durumdan dolayı, bazı hususların gizli kalmasını yeğlemiştir.
 29. Söyleyeceği hususun hafızalarda daha iyi yer etmesi veya ezberlenmesi için, sözü kısa ve öz bir şekilde ifade etmiş, daha sonra ise ayrıntılarına geçmiştir.
 30. Cevabın birkaç madde ile verileceği durumlarda önce cevabın kaç maddeden oluştuğunu bildirmek için sayıyı söylemiş daha sonra saymıştır.
 31. Va'z etme, nasihat etme ve öğüt verme metodunu kullanmıştır.
 32. İnsanların şevklerini kamçılama veya neticesi elem verici hususlardan şiddetle uzaklaştırma (Terğib ve terhib) metodunu kullanmıştır.
 33. Kıssa ve geçmiş ümmetlere ve insanlara dair haberlerle öğretme metodunu uygulamıştır.
 34. Sorunun cevabının muhatabı utandırma ihtimali olan hususlarda önce nazik bir hazırlık süreci hazırlamış ve soruyu öyle cevaplandırmıştır.
 35. Sorunun cevabının muhatabı utandırma ihtimali olan hususlarda üstü kapalı olarak kinaye yoluyla ve işaret ederek yetinmiştir.
 36. Kadınlara öğretmeyi ve nasihat etmeyi de asla ihmal etmemiştir.
 37. Halin gerektirdiği durumlarda öğretme hususunda azarlayıp paylamayı (ta'nif) ve kızmayı (gadab) da ihmal etmemiştir. Ne var ki onun paylaması ve kızması da merhamet yörüngesinde ve ümmetinin selameti için olmuştur.
 38. Talim ve tebliğde, kitabeti (yazma metodunu) da kullanmıştır.
 39. Yabancı dilleri (mesela Süryaniceyi) öğrenmesi için bazı sahabileri görevlendirmiştir ki bu husus da günümüzde dünyanın dört bir tarafında İslam'ın güzelliklerini öğrenmek isteyenlere karşı yapılacak vazifenin çok önemli bir basamağını teşkil etmektedir.
 40. Bizzat kendi mübarek zatıyla talimde bulunmuştur.
- Evet, Efendimiz (sas) evrensel bir eğitim-öğretim sistemi getirmiş ve bütün kalbleri, bütün ruhları, bütün akılları, bütün nefisleri ideal ufka yükseltecek bir mesaj sunmuştur. Sadece O'nun getirdiği sistemdir ki hem ruhu, hem aklı hem de nefsi, yükselebilecek en son noktaya ulaştırmıştır.

Sayı: 168

Bölüm: Efendimiz (sas)

Muhabir: YUSUF ÖMEROĞLU